

у власність, зокрема за допомогою кредитних механізмів. Однак, велика вартість житла та кредитних ставок, нові встановлені податки, економічна криза, яка відбивається на прибутках приватних осіб, надають можливість висунути твердження, що найбільш поширеною формою задоволення житлової потреби у майбутньому стане зобов'язальна форма у вигляді договору найму (оренди).

Приватно-правові механізми задоволення житлової потреби – це система форм та засобів отримання житла, як у власність, так і користування. Засоби отримання житла – це дії особи, які спрямовані на отримання житла. Наприклад, отримання житла у користування на підставі договору найму можливо лише при здійсненні певних юридично значних дій. Отже, приватно-правовий механізм задоволення житлової потреби є більш широкою категорією ніж форма задоволення житлової потреби.

На підставі проведеного дослідження, можна стверджувати, що в сучасній юридичній науці є нагальна необхідність обговорення та дослідження механізмів задоволення житлової потреби.

Список використаних джерел:

1. Дамашке А. Задачи городского хозяйства. М. : издание Д. С. Горшкова, 1904. – 325 с.
2. Литгауэр Я., Сопиков Н. Рабочий жилищный вопрос. 1909. – Астрахань: Паровая Новая Русская Типография. – 251 с.
3. Гимадрисламова, Олеся Рамильевна. Участие в жилищном кооперативе как способ удовлетворения жилищной потребности граждан : диссертация ... кандидата юридических наук : 12.00.03 / Гимадрисламова Олеся Рамильевна; [Место защиты: Кубан. гос. аграр. ун-т] Краснодар, 2007 246 с.

Явор О. А.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права №2 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ У ВІДНОСИНАХ З СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА

Розглядаючи правовідносини з сурогатного материнства, як цивільні можна визначити їх склад: по-перше, суб'єктами можуть бути учасники

репродуктивної послуги з сурогатного материнства, по-друге, об'єктом – сама репродуктивна послуга, по-третє – зміст даних відносин будуть складати репродуктивні суб'єктивні права і репродуктивні цивільні обов'язки. Суб'єктами правовідносин з сурогатного материнства є замовники (подружня пара, яка бажає стати батьками майбутньої дитини); сурогатна матір (жінка, яка бере на себе обов'язок пройти процедуру екстракорпорального запліднення; та передати народжену дитину майбутнім генетичним батькам); медичний заклад, акредитований міністерством охорони здоров'я на проведення таких процедур, як квазіучасник.

Слід погодитися з точкою зору В. А. Ватрас, що домінуючими є сімейно-правові відносини, що ґрунтуються на шлюбі, кровній спорідненості, прийнятті в сім'ю тощо. Цивільне законодавство регулює договірні відносини (зобов'язання) між подружжям та сурогатною матір'ю. Але мета цього договору – виникнення сімейних правовідносин між подружжям і новонародженою дитиною.

У доповненні до Закону України «Про трансплантацію органів і інших анатомічних матеріалів людини» сказано, що подружжя, яке дало згоду на застосування допоміжних репродуктивних технологій, володіє батьківськими правами і обов'язками по відношенню до дітей, які народилися в результаті цих методик. Це положення підтверджується ч. 2 ст. 123 СК України.

Подружжям є громадяни, що досягли віку, вказаного в законі, та зареєстрували шлюб в органах запису актів цивільного стану. Законодавство України у ч. 4 ст. 3 та ч. 9 ст. 7 СК України виключило можливість перебування у шлюбі таким категоріям осіб, як геї та лесбійки. Неможливо віднести ці форми людського співжиття до підстав створення сім'ї, оскільки вони є такими, що суперечать моральним засадам суспільства.

Справа про одностатеву пару розглядалася Європейською комісією. Після розгляду цієї справи підготували висновки про те, що такого роду відносини необхідно трактувати не як сімейне, а як приватне життя.

Особливого загострення ця проблема набуває в окремих інститутах сімейного права – усиновлення, застосування ДРТ, визначення походження дитини в результаті штучного запліднення, імплантації зародка.

Подружжя (особи, які перебувають в зареєстрованому шлюбі) є основним суб'єктом правовідносин сурогатного материнства. Саме подружжя надає свій генетичний матеріал для здійснення імплантації ембріона в організм сурогатної матері з метою народження власної дитини. Суб'єктами правовідносин щодо імплантації ембріона дитини можуть

бути: особи, які перебувають у фактичних шлюбних відносинах, як відзначає Н. А. Аблятіпова. Цю точку зору підтримує В. А. Ватрас, але зауважує, що законодавець має покласти обов'язок на осіб, які перебувають у фактичних шлюбних відносинах, зареєструвати шлюб після народження дитини сурогатною матір'ю.

Що стосується участі в програмі сурогатного материнства осіб, які не перебувають у шлюбі але проживають разом, то відповідно до ч. 2 ст. 123 СК України: «У разі перенесення в організм жінки ембріона людини, зачатого подружжям (чоловіком та жінкою) в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій батьками дитини є подружжя» (чоловік та жінка). Вважаємо, що у випадку, якщо особи припинять фактичні відносини, то дитина залишиться одному з подружжя і не буде належним чином виховуватися в повноцінній сім'ї, вона навіть може бути покинута та залишена без батьківського піклування. Подружжя – особи, що перебувають у шлюбі між собою. Юридично оформленим є шлюб, зареєстрований в державному органі реєстрації актів цивільного стану (ст. 21 СК України). Відповідно до ч. 2 ст. 21 СК України проживання однією сім'єю жінки та чоловіка без шлюбу не є підставою виникнення у них прав та обов'язків подружжя. Відповідно до ч. 1 ст. 122 СК України дитина, яка зачата і народжена у шлюбі, походить від подружжя. Походження дитини від подружжя визначається на підставі свідоцтва про шлюб та документу закладу охорони здоров'я про народження дитини. Щодо походження дитини, народженої за допомогою методів ДРТ від осіб, що знаходяться в фактичних шлюбних відносинах, уявляється, що вони повинні подати спільну заяву про реєстрацію себе батьками дитини до органів РАЦСу.

Вважаємо, що до майбутніх батьків повинні бути застосовані такі вимоги: повноліття осіб, нездатність до репродуктивної функції обох або одного з подружжя (фактичне подружжя); знаходження у шлюбі або фактично шлюбних відносинах тривалий час; стан психічного та фізичного здоров'я майбутніх батьків, якщо у минулому батьки були позбавлені батьківських прав, то вони не можуть брати участь у програмах ДРТ. На думку Є. В. Титлянової, «обов'язковою умовою є заключення експертів про повну дієздатність батьків».

Отже, уповноважені майбутні батьки – це особи, що уклали договір з сурогатною матір'ю і мають право стати батьками після народження дитини.

З юридичної точки зору, в Україні договірне регулювання сурогатного материнства є неоднозначним. Постає питання віднесення чи не віднесення сурогатної матері до суб'єктів цивільних правовідносин генетичною матір'ю. Виходячи із суті сімейних відносин, ця жінка не може бути їх суб'єктом, оскільки відсутня кровна спорідненість, шлюб, усиновлення, що є обов'язковими умовами підтвердження наявності сімейних відносин. Але умовно можна допустити, що після реєстрації акту цивільного стану – народження дитини і запису її матір'ю вона стає суб'єктом сімейних правовідносин. Щодо цивільних правовідносин, сурогатна мати стає суб'єктом зобов'язальних відносин з надання послуг. Не визначене питання про згоду другого з подружжя – чоловіка сурогатної матері на застосування ДРТ.

Відповідно до п. 2 розділу III Правила державної реєстрації актів цивільного стану від 24.12.2010 р. (далі – Правила) підставами для проведення державної реєстрації народження дитини є медичне свідоцтво про народження (форма № 103/о), форма якого затверджена наказом Міністерства охорони здоров'я України від 8 серпня 2006 р. № 545 (далі – медичне свідоцтво про народження), що видається закладами охорони здоров'я незалежно від підпорядкування та форми власності, де приймаються пологи. У разі народження дитини поза закладу охорони здоров'я державна реєстрація народження проводиться на підставі медичного свідоцтва про народження або медичної довідки про перебування дитини під наглядом лікувального закладу (форма 103–1/о) (підп. «а» п. 2 гл. 1 розд. III із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства юстиції від 17.03.2011 р. № 814/5).

Згідно п. 11 вищезазначених Правил передбачено, що у разі народження дитини сурогатною матір'ю державна реєстрація народження проводиться за заявою подружжя. У цьому разі одночасно подається заява сурогатної матері про її згоду на запис подружжя батьками дитини.

Отже, якщо ця жінка не надала нотаріально засвідченої заяви про згоду на запис батьками дитини при проведенні державної реєстрації, умовно вона може бути записана матір'ю, батьківство повинне встановлюватися через сумісну заяву з біологічним батьком. У цьому разі дружина біологічного батька не записується матір'ю народженої дитини і може тільки в майбутньому усиновити дитину свого чоловіка – після отримання згоди сурогатної матері. Але ця схема «традиційного сурогатного материнства» законодавчо не регулюється на території України.

В Україні не допускається оспорування материнства біологічної матері сурогатною матір'ю. Законодавець надав переваги щодо захисту біологічних батьків, тому що, на практиці, існують випадки шантажу, заподіяння шкоди дитині, розкриття конфіденційної інформації з боку сурогатної матері.

Європейська практика дотримується зовсім іншого підходу щодо регулювання питань встановлення материнства. У випадку народження дитини сурогатною матір'ю – матір'ю дитини є та жінка, яка виносила та народила, тобто права біологічної матері мають переважну силу перед правами матері генетичної. Наприклад, Сімейний кодекс Російської Федерації в ч. 3 ст. 51 закріплює норму, за якою особи, які перебувають у шлюбі і надали письмову згоду на імплантацію ембріона іншій жінці з метою виношування, можуть бути записані батьками дитини, лише за згодою сурогатної матері. У зв'язку з прийняттям в Росії Федерального закону від 21.11.2011 р. №323 – ФЗ «Про основи охорони здоров'я громадян в Російській Федерації», російський законодавець здійснив ще крок уперед, дозволивши особам, які не знаходяться у шлюбі, але проживають однією сім'єю, поодиноким жінкам брати участь у реалізації програми сурогатного материнства. Отже, сурогатна матір – це здорова жінка, яка на підставі укладеного договору добровільно погодилася на штучне запліднення, виношування та народження дитини з метою передачі її замовникам після народження за винагороду або без такої.

Питання визначення кола можливого суб'єктного складу у відносинах між сурогатною матір'ю і подружжям (ст. 123 СК України) налаштовує на такі міркування: чи можливо скористатися програмою сурогатного материнства самотньому чоловіку, який не перебуває у шлюбі. Відповідно право на продовження роду є невід'ємним природним правом людини, яким вона наділена з моменту народження (ч. 7 ст. 281 ЦК України). Відповідно до ч. 7 ст. 281 ЦК України «повнолітні жінка або чоловік мають право за медичними показаннями на проведення щодо них лікувальних програм допоміжних репродуктивних технологій згідно з порядком та умовами, встановленими законодавством». Батьківство повинно бути встановлено шляхом подачі батьком і сурогатною матір'ю сумісної заяви до органу РАЦС (ч. 2 ст. 125 СК України). Мати може у встановленому законом порядку відмовитися від дитини в пологовому будинку. Біологічний батько на підставі документа про встановлення батьківства забирає свою дитину з пологового будинку і реєструє її в ор-

гані РАЦС. При цьому в свідоцтві про народження в графі «мати» повинен ставитися прочерк або прізвище матері записується за вказівкою біологічного батька. Але цей вид «традиційного сурогатного материнства» законодавчо не регулюється на території України, тому що відповідно до вимог чинного законодавства України в свідоцтві про народження запис про матір не може бути відсутнім, тому що діє принцип «презупції материнства».

В Україні відсутні правові конструкції, які дозволяють регулювання відносин між поодинокую жінкою та сурогатною матір'ю, між самотнім чоловіком та сурогатною матір'ю. Є. В. Григорович зазначає: «Позбавлення жінки права мати дитину внаслідок того, що вона не знаходиться у шлюбі є порушенням її права на створення сім'ї». Вважаємо, що потрібно врахувати права дитини при застосуванні ДРТ, тому дитина, перш за все, повинна жити та виховуватися у повноцінній сім'ї (де є і батько, і мати). Щодо осіб, які проживають однією сім'єю, повинні застосовуватися ті ж самі правила, що й для осіб, які перебувають у шлюбі.

Бірюкова А. Г.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права №2 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ДОГОВІР ЛІЗИНГУ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Конструкція лізингу як і сам юридичний термін прийшли в Європу, а згодом поширились по всьому світу зі Сполучених Штатів Америки. Термін «лізинг» означає «наймати», «брати в оренду». Ринок лізингових послуг США є найбільш розвиненим, а облікові підходи до класифікації лізингових угод вважаються загальноновизнаними у світовому товаристві, зокрема в Україні.

Законодавче закріплення терміну «лізинг» в Україні відбулося у листі Вищого арбітражного суду про Закон України «Про Лізинг» від 23.03.1998р., а саме, лізинг – це підприємницька діяльність, яка спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів і полягає в наданні лізингодавцем у виключне користування на визначений строк